

MORAL

BERRIA

Berririk asko ikusten dugu gizaldi ontan. Eunkiek beren errailetan, naiz-ta zaararak izan adiñez, "berririk asko"ren kutsa dute, aro bakoitzak sortu bai ditu asmakari berri ugari: aldi guzietan darie berri-kutsu au, mundua munda danetik.

XX'gn gizaldia etzaigu iñola ere antzu gelditu arlo ontan. Aurrera baño len oar bat itsas dezaiogun gure adimenari, alegia, gauzen joan-etorrian ez dala deus sortzen bere aurreko zerbaitekin zer-ikusirik izan gabe, au da, gertakariak oro arazle bat dute eta gertakari au arazle orren ondorio besterik ez da. "Non est effectus sine causa" ez da "arazirik arazlerik gabe". Naiz-ta sarritan sor ta lor gelditu zenbait ia-zoeren bat-bateko azaltzeaz, azter ditzagun zezkiro gertakari orren aurretikoak, eta, ziurki, ondore onen iturria arazle batengan arkituko dugu: arazle onek gertakari ura du sortu, ekarri, "arazi".

Oar au oñarritzat aurturik, "Moral Berria" idazburuaren zertarakoa edo zergatia mugatu dezagun. Moral Berria ezarritut gaitzat: "berria" danez, berritasun orrek sortu-joera aztertu bear da, berri-keri gerta ez dedin, eta joera onen jarraitzalleak, on itxuran, edo itxuran lilluratu ta, oker bidean jausi ez ditezen.

Beraz joera edo jokabide berri onen nundikoa edo iturriak miatzea bidezko deritzat.

Ba'dirudi, eta jakintsuak lekuko, praktika-bizitzan ikusi oi diran bizi-joerak, bizitz-kerak

beti filosofiko-lurretan errotuta daudela; au da, filosofiko-joera berriak beri dakarzkite bizitzarako kera berriak: oro begi berriaz ikusten dugu, filosofi-bultzadak eraginda, noski.

Moral Berria ere auxe dugu: filodofi-pentsa kera berri bateri dagokion ondorio zintzo bat: ondorio zintzo diagot, existenzialismo filosofi-pentsakera orrek ezin bait-zuan, Moral edo zillegi saillean, ondore "egokiagorik" eman.

"Erroa nundik,
ondorioa andik".

* * *

Existenzialismoa aipatu dugu. Gizaldi onen lenen-erdi aldeko filosofi-pentsakera berri au aztertu ba'geneza, azaletik bederen, bapatean o-artuko gera Moral Berri onen jokabidea zein adarretatik zintzilikatu ditekén

Aita Santuak bere itzaldi batean, onela dio filosofiko pentsakera onen eragipenari buruz: "Izan ere, Moral Berria, existenzialismoagan tinkotuta ta sustraituta dago. (Moral Berria, iturri ari darion ur loitua dugu edo, obe esan, aitatu joera oker ark kutsatutako jokabide bat). Dakigunez, existenzialismoak Jainkoa ' ukatu edo gure gogotik lekutu egiten du, edo-ta gizona ' norbere esku erizten". (AAS, 416, or.)

Onezas gain Aita Santuak beste zerbait ere geitzen du, joera berri onezaz: "Baña jokabide au, egun, katoliko-soroetara aldatu zaigu, katolikoan egin-bear nekegarriak arindu, edo katolikoan aginduei darien zailtasuna erreztako asmo --tan..."

Filosofilari auen idazki muiñari, "norbertasun" edo sujetibo-tasun kutsua dario, ta onezaz gain, norbere buruaren ezikeran "askatasun muga-gabea edo gelegizkoa" damaiote bakoitzari: Auek baitira, izan ere, ezaugarri argienak.

Pentsalari auek aldi-oro egiaren inguruan darabiltzkite beren filosofi-saioak eta iardunak. Ba'dirudi "egiak" azpikoz gera dabiltzkila guziok: nork "egia" objetoagan ipiñi nai du, Hegel'k

adibidez, nork sujetoagan, norbere bakoitzarengan, esatebaterako Kierkegaard eta existenzialismo-lari geintsuenak.

Moral Berri-zaleak, azken auen aizun argi izpiak itsututa nunbait, beroiek aldeztu-subjektivo-tasun orri uztartu dira.... eta "erroak nundik, ondorea andik".

Onelatxu dio, adibidez, Kierkegaard'ek: "Egia subjetoagan, norberegana datza, egokiago esan, egia norberegana soilik datza; egia ' artu-eman estuenean bai dago norbere bakoitzaren "zer" orrekin. Emendik dario bere pentsakera-oiñarria: -norbere-tasun edo subjeto-tasun ori da egia". Beraz egia "gugan" datza. Ta onelatu dio beste existenzialismo-lari batek, Sartre'k alegia: "Bakoitzaren morala (moral subjeto) besterik ez da; askatasunera gaitz-etsia, makurtua, nago; lege-moral baten idea atxitzea, ene askatasuna itotzea litzake".

Ona, ba, Moral Berriak bere kolkoan gordetzen dituan erruen itur-burua.

Konziientzi, ta konziientzi-ezitze.

Existenzialismo-gogapenetan arroturiko gizonak ere, konziientiaren bearra ba'du; existenzialismo-lariok ez ditugu konziientzi gabeko gizakiak; izan ' ba'dute konziientzia, oker ezitua izan-arren.

Konziientzia, gizakiek barnean daramaten "zer" ixil ta kutun bat da, giza-egiteaz epaia eman al izateko eskubidez ornitua. Azken puntutxo ontan esanak, katolikoak esan ditzazkenez kidetu jitezke. Baña... bide-kurtzea, epai-eskubide orren edukitzea nundik edo norengandik datorren erabakitzeaz sortzen da.

Katoliko zintzoeri dagokien konziientzia onela zertu genezake: "Gure barrunbeto bakar-ixil ortan Jainkoa'k eta gerok soillik dugu toki. Jainkoa'ren edotariko itzak betetzen du ixil-gorde ori: Jainko-itx ori oiartzen biurtzen da gugandik kanpo-aderuntz, gu ta gure giza-egiteak oro itz-arau orri lotu gakizkion. Konziientzia lagun dukegu bizi-araon, naiz zuzen naiz oker ebaki:

lagun eta epaille, bizi-aroan eta azken auzi egunez".

Baña konzientzi zuzena, tolesgabea, izateko, ezitze-lanak edo saiok alde bat uztea eziñezko dugu.

Jainkoak Egia eta Grazia ekar zizkigun: Egia bide-erakusle bezela; Goi-eskerra edo Grazia, bide orrek darakuskigun muga edo amaia iritxi aal izateko tartea. Bide au ibiltzea, Jainkoaren naiak eta aginduak jakin eta beroriei gure bizitza egokitzea da; jakiña, naimenak iñolako oztoporik gabe aukeratu ta erabaki barneko edo kanpotiko egiteen bidez. Aukeratzeko eta epaitzeko eskubidea, konzientziak ezik, zerk edo nork damaioke naimenari?.

Baña epai zuzena, Jainko-ats egizkoaz kutsuriko konzientziak, naimena eragiñaz, eman dezake soilki. Giza-izate osoa' Jainko-arnasak kutsu beza, giza-izateari darioten egiteak oro kutsu orrezaz orniturik.

Baña batez ere, Konzientzi-ezitze lan ontan iru iturri ditugu: bata, lege naturala edo geron giza-izateari dariona, ots, Paulo doneak bere eskutitzean diona, alegia: "Lege gabeko jentillak, beren giza-izatea dutelarik zuzendari, onen aginduak betetzen dituztenan, agindu auek "lege" biurtzen zaizkie", ta Revelazioa edo Goi-agerpena ta Tradizioa edo Antsiñatea besteak. Paulo donearen aipamen onezaz, azalpen bat egoki litzake: "...berentzat lege dira": Paulo'k lenago, Moises'en lege positiboa irutan aipatu zuenez, azken itz oiekin lege naturalaren "ba-dalazkoa" epaitu nai du: barne-legea, berezkoa, gizakiaren izate adimenkorraz kide-tua edo aibatekoa da; Jainkoak emana, ez gizonak. Gizona lege onen otsein edo mendeko dugularik

Ok begien aurrean ditugularik, onako au baietsi genezake, alegia, konzientziak, bere epai-emanjardunean, "aurrez ba-dan arau bat, betiraundikoa, igikaitza duala oñarri. Au da katoliko-konzientziaren muiña, ezaugarri eta iturburu. Onezaz landako konzientziak ore ezikera okerra, esku-motza, gerekoa, subjeteboa soilki, izanen da, urrengo letrotan nabari danez.

Moral Berri-zaleak, Kierkegaard'en subjetebo-

tasuna onartuz, beren lenengo erasoladia Morala edo Zilleiztia Elizaren zaintza ta aginpetik askatu nai-izatea duzu. Au lorturik, diote, Zilleiztia bere jatorrizko egoerara biurtuko litzake, "norbera bakoitzaren" konzientziaren agindura eta adierara soilki makurtzen dalarik. Era ontan, Etiko-erizpide edo kriterioa "nor-bakoitzaren" epaiari menderatzen diote, Kristo-Bidea gaitzetsiz.

"Bakoitzarena", au darabilkite gora-bera beren Etika Berria ezartzean. Ba-dirudi Moral Berri-zaleak Jainkogandik aldendu nai ez dutela; Jainkoa oso begi-ninitan daukate, ez arau-maille edo bide-erakusle, edo gure erabaki-eustarri bezela, Jainko Aita bezela baizik, baña beren arara.

Gizona, konzientziak epaia eman-garaian, Jainkoarekin alde-alde, aurrez-aurre arkitzen da, diote, eta Bere begitan erabakitzen du, edozein lege, edozein aginte, edozein bazkun edo elkargo, edozein erlijioaren eskuarterik gabe: "Jainko-nor-izanaren "Ni" ori, ta gizonaren beste "Ni" soilik; ez Jainko lege-mallearena, gizona ' semezko maitasunean elkartuko zaion Jainko Aitaren baizik. Onela ikusiki, konzientziaren epaia "bakoitzaren arrisku" bat litzake, nor beraren ezaugeraz eta neurritz, zintzotasun osoz Jainko-aurrean erabakia. Bi ok dira Jainkoak nai ditunak -diote-, alegia, "egin-nai zuzena eta erantzun tolesgabea; egintzak ez dio ajolarik, jararik". Era ontan, konzientziaren erantzun ori, kristau fedearen zenbait egi edo erro aldatzeraño ditekete, esate baterako "lapurreta, ezkontz-euste edo naaste, izorraldi-ebakitzea, ... bidezkotzat" artzeraño, edo onelatxu.

Eta ausardiaren ausardiz onela diote berri-zale auek: "Mota ontako jokabidean, gizonaren Jainko-ganako semetza egokiago dager; ta "Aita Gurea" zintzokiago, biotz-zabalez, Jainkoakiko artu-emanik estuenean esatera garamaski." Moral onek zenbait gezurbidetatik alienatzen gaitu -diote-, batez ere aldi bakoitzeko gure jokaera, lege ta agindu oien mugatik landa dabillenenetz neurtu bearretik; itxurati ta azal-uts izatetik gordetzen gaitu, azaletik lege-zale ta kolkotik

gorrotoa baiño kabitzen ez duten fariseuen antzo".
"Ez, guk Jainko-begitan erabakitzen dugu, aldi-
an-aldiko epaia, gu lepalpen osoz Jainkoari aur-
kezten gatzazkiolari. Ezin genezake gure norta-
suna lege ta agindu orokor edo universalei men-
peratu".

Onelatxu mintzo dira. Baiña ezaldu dezagun
besterik ezean, joera guztiak oñarritzat artu
dezaketen ezaugarri agiriena: len aipatu katoli-
ko-moralaren eustarría, agindu-ta lege orokorak
ditugu; berri-zale auek, aitzetik, ez dute onela
jokatzen=aldian aldiko egoerak, eta egoera onen
ingurukiak gogoan edukiz, epaitzen dute beren
jokabidea: ni, ta nere egoera bere ingurukiakin
dira nere konzientziaren arau, edo, obe esan,
epaille eta epai: ene erabakia, auetatik zin-
tzilikatzen da.

Beraz, bakoitzaren konzientzia ezin ezi di-
teke "bakoitz" orren giza- ta bizitz orren gora-
beraz baizik; orregatik, arau orokorrak, idea
orokorrak ez dute zer-ikusirik "bakoitzaren"
konzientzi-ezi-saioan, ez-eta bakoitzaren konzi-
entziaren erabakitan. Itz batean: "aldian-aldiko
bakoitzaren goraberak izango dira giza-konzi-
entziaren epai-iturri, eta subjektivo-jokabide au,
diote, ziurtzat daukate Jaungoiko aurrean".

Moral Berriaren soñean bi puntu nabari di-
tugu txit gogoangarriak: bata "konzientzia nor-
berak bakoitzaren aldetik ezitzea", bestea, "be-
ren konzientziaren erabakiak lege orokorretan
ez oiñarritzea".

Lenengoari atxikiz: Jainkoa'k Bere Legea
Goi-agerpenaren edo revelazioaren bitartez eman
du, ez "gizonari soilki", Elizari baizik, onen
elburua au baita, alegia, Goi-agerpenagan daukan
egi-tegia zaintzea. Beraz, Goi-laguntza Elizari
damaio Jainkoak, eta ez gizon nor-bakoitzari, be-
rak bere kaxa epaitzeko. Goi-agerpena ta, bertan,
Moral zatia, Elizaren ardurapean utzi du Jainko-
ak. Elizak moral-agindu oiezaz argi ematen digu,
baita sakondu ere, baiña aldioro, muiña ikutzeke,
"aldian-aldiko bear berriei agindu oiek egokituz"

Bigarren puntuari gagozkiolarik, aurkakizun
edo ojezio au dakarte: "orokorra den moral bat

aski, eta beartu al dezake "gauza bakar bat, gertaera berezi bat, egun eta bein bakarrik iazodan bat dala-ta?" Lege orokor batek erabaki al dezake bein gertatu gauza bakar baten on-tasuna edo txar-tasuna? Aita Santuak onela erantzuten die: "Ala bearrez, beartu dezake, bere "orokortasunak, bearrez eta ala naiez, besarka baiditzazke gertaera bakoitz oiek..." "Lege auek ez dute balio, gizona "ut sic" artuta, "ut hic" artuta baizik"...

* * *

Eta amaitzeko, orain arte esandakoen la burtzapen bat eman dut, Moral Berri onen ezaugarri-oiñarriak adieraziz:

- a) Norbere konzientzieren geiegizko aalmenak eta balioak damizkiote.
- b) Moral-bizitzan, berizaleak, egi orokorren igez dabiliz. (Moral katolikoa ordea, egi auetantxe oiñarritua dugu).
- c) Gertaera edo egite baten ingurukiak zerikusit garrantzitsua dute oso, konzientzi-epaia ematerakoan.

Onatx, labur, Moral Berri onen joera okeñak. Asieranesan dugunez, Moral Berri au, existenzialismoaren ondorio bat dugu, eta existenzialismoa XII'gn. Pio Aita Santuak "Humani Generis", Eliz-agirian gaitzetsi edo kondenatu zun. Beraz, "erroa nundik, ondorioa andik..."

Onezaz gain, ara Santo Oficio 'ren galarazpena gaitzetsipen bat bailitz artu ditekena: "Moral Berria ezin ditekete, ez irakatsi, ez-eta on-iritzi ere".

Bereziartua-tar Iñaki
(o.f.m.)

Idaz-lan ontan erabili-iturriak:
AAS.44(1952)270...,413 or.;45 (1953) 280-281 or.-"El Existencialismo y el pensamiento catól."
"Humani Generis", Sal Terrae, 1950. [Toisfontaines]
"Salmanticensis". Vol.3, 1956. Fasc.1. [51...or.]
"Historia de la Filosofía", F.Klinke, 553-54...or.